

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

VEZİRKÖPRÜ MESLEK YÜKSEKOKULU

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü Çocuk Gelişimi Programı

Çocuk Gelişimi-I

Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

1. Hafta

1 Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

1.1 Büyüme

Büyüme, hücrelerin büyümesi ve çoğalmasının neden olduğu beden ölçülerindeki artış, vücut kitlesinin artması, hacim olarak genişleme anlamına gelmektedir. Büyüme, döllenenmeden fiziksel olgunluğa kadar çocuğu dinamik olarak etkileyen genetik, travmatik, beslenme, sosyal ve kültürel etmenler altında oluşan sürekli değişimleri kapsar (Özer ve Özer, 2005).

Büyüme, bireyin fiziki yapısında zamana bağlı olarak meydana gelen nicelik boyutundaki değişikliklerdir. Doğum öncesi dönemde hücre çoğalması ve doğum sonrasında da aylara ve yıllara göre fiziki yapıda meydana gelen değişiklikler büyümenin sonucudur. Büyüme yaşa bağlı olarak gözlenebilen değişikliklerdir (Yücel, 2004).

Büyüme, organizmanın boy, ağırlık ve hacim olarak artmasıdır. Bireydeki yapısal artış, bedensel değişim olarak ifade edilen büyüme; değişik oran ve hızda olur. Örneğin; bir bebeğin doğduğunda boy uzunluğu ortalama 50cm ise altı aylık olduğunda bu bebeğin boy artışı ortalama 16cm olur. Yani büyüme bedende gerçekleşen sayısal değişimleri ifade eder (Şahin, 2015). Büyüme, gelişmeye oranla daha dar kapsamlı bir kavramdır ve biyolojik, kalıtsal ve çevresel faktörlere bağlı olarak değişik hız ve yoğunlukta gerçekleşir (Aydın, 2014).

Büyümenin göstergeleri beden ölçülerindeki ve ağırlığındaki artıştır. Vücudun büyümesi; değişimlerin metre, kilogram, vb. ölçülebilir birimlerle ifade edilebilmesidir. Boy ve kilo bilinen en temel ölçümlerin başında gelir fakat büyüme sadece boy ve kiloda gözlenebilen değil, aynı zamanda iç ve dış organlarda, dişlerde ve kemik yapısında da gözlenebilen değişimleri kapsamaktadır (Acun ve Erten, 1999; Tuzcuoğlu, 2005).

Büyüme yaşa göre farklılık gösteren bir süreçtir. Her yaşta büyüme gerçekleşmez. Büyüme bazı dönemlerde hızlı, bazı dönemler yavaş bir seyir takip eder. En hızlı büyüme doğum öncesi dönemde gerçekleşir. Büyümenin hızlı olduğu diğer bir dönem de ergenlik dönemidir. Ergenlik dönemini takiben büyüme yok denecek kadar azalır ve bir süre sonra da durur (Tuzcuoğlu, 2005; Bayhan ve Artan, 2004).

Büyüme canlının bedensel yönü ile ilgilidir. Büyüme, bedenin ya da herhangi bir organın bir durumdan başka bir duruma geçişinde görülen bir dizi değişiklikler anlamına gelir (Binbaşoğlu, 1992).

1.2 Olgunlaşma

Olgunlaşma, insanın ya da bir organının daha önceden belirlenmiş bir yaşta belli bir hareketi yapabilecek yetkinliğe ulaşmasıdır. Olgunlaşma büyümeyi içine alan bir kavramdır, büyüme olmadan olgunlaşma olmaz. Örneğin yeterli bacak boyutuna ulaşmadan çocuktan beklenen yürüme davranışı gerçekleşmez (Başaran, 2000). Olgunlaşma gelişimsel faktörlerin karşılıklı etkileşimi sonucu meydana gelen bir durumdur, öğrenme söz konusu değildir (Acun ve Erten, 1999).

Çocuk bir gelişim döneminden diğerine bireysel hızıyla, aşamalı olarak ilerler. Meydana gelen bazı değişimler öncelikle olgunlaşmaya bağlıdır. Olgunlaşma; vücut organlarının kendilerinden beklenen fonksiyonu yerine getirebilecek düzeye gelmesi için, öğrenme yaşantılarından bağımsız olarak, kalıtımın etkisiyle geçirdiği biyolojik bir değişimdir (Senemoğlu, 2009).

McGraw (1994)'a göre olgunlaşma, organların yaşa uygun olarak üstüne düşen görevi yapabilecek düzeyde olmasıdır. Yeterli büyüklüğe ulaşan her organ olgun olmayabilir ancak belli büyüklüğe ulaşmadan da bir organ olgunlaşamaz. Bu sebeple büyüme daha çok niceliksel değişikliklerle ifade edilirken olgunlaşma niteliksel değişimleri kapsar.

Olgunlaşma, öğrenme yaşantıları ve çevresel değişkenlerden bağımsız olarak organizmanın belli bir biyofizyolojik yetkinliğe ulaşmasını tanımlamaktadır. Buna göre olgunlaşma ağırlıklı olarak, kalıtsal yapı tarafından biçimlendirilen, fiziksel gelişimin ürünüdür. Dolayısıyla birçok devinsel beceriyi gösterme, olgunlaşma düzeyine bağlıdır. Örneğin; bebeğin başını kontrol eden kaslar yeterli bir gelişme aşamasına ulaşmadan başını dik tutması ya da çocuğun parmak kasları gelişmeden yazı yazması beklenemez (Aydın, 2014).

Başka bir ifadeyle olgunlaşma, organizmada var olan türe özgü yetilerin ortaya çıkışı olarak tanımlanır ve üst düzeydeki işlevlere doğru ilerlemeye imkân veren niteliksel değişimleri ifade eder. Olgunlaşma gelişimin sırasını belirler ve biyolojik açıdan bakıldığı zaman, öncelikle doğuştan olduğu ve dış etkenlere karşı dirençli olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin, insanoğlunda yürüme ve konuşma yetileri doğuştan bir gizil güç olarak vardır. Bunlar belirli bir sürede öğrenmenin katkısı olmaksızın belirirler (Gallahue, 1982; Özer ve Özer, 2005). Kuşlarda uçma, balıklarda yüzme, sürüngenlerde sürünme gibi olgunlaşma süreci ile beliren bu yetenekler, organizmanın kalıtsal donanımında vardır ve öğrenmenin hammaddesini oluştururlar. Belirli zamanlarda beliren bu yetiler, öğrenme veya eğitimle çabuklaştırılmazlar. Örneğin, alıştırma ve destekle bir çocuğu beş aylıkken konuşturmak ve yürütmek mümkün değildir (Özer ve Özer, 2005).

Organizma fizyolojik olarak bir işi yapabilecek hale geldiğinde olgunlaşma gerçekleşmiş demektir. Bir çocuk konuşma olgunluğuna ulaşmadan, ne kadar alıştırma yaptırılırsa yaptırılınsın gereği gibi konuşamaz. Aynı şekilde bir öğrenciyi okuma yazma olgunluğuna erişmeden okuma yazma öğretmeye çalışmak, sesleri ayırt etmeyi öğretmeden nota öğretmeye uğraşmak olgunlaşma gerçekleşmediği için imkânsızdır. Birçok öğrenme sorunu; yeterince olgunlaşmanın olmadığı konularda çocuklara baskı yapılması ve buna bağlı olarak onların başarısızlık yaşamaktan korkmaları nedeniyle meydana gelebilmektedir (Selçuk, 2001).

1.3 Öğrenme

Bireyin çevresi ile etkileşimi sonucu oluşan kalıcı davranış değişiklikleridir. Bu davranış değişiklikleri hareketlerde olduğu gibi gözlenebilen ya da gözlenemeyen inanç, düşünce gibi zihinsel davranış değişiklikleri de olabilir. Olgunlaşma öğrenmenin temelini oluşturur. Örneğin; çocuğun düzgün bir şekilde kalem

tutabilmesi için el ve parmak kaslarının, kemiklerinin yeterli büyüklüğe ve olgunluğa erişmesi yetmez. Çocuğun kalemin nasıl tutulduğunu görmesi, kalem tutma denemelerini yapması, düzgün tuttuğunda bundan haberdar edilmesi, pekiştirilmesi gerekir. Demek ki gelişimin sağlanabilmesi için, çocuğun çevresiyle belli düzeyde etkileşimde bulunmasına yani öğrenmesine ihtiyaç vardır (Senemoğlu, 2009).

Öğrenme ve eğitime olmadan gelişme belli bir düzeyin üstüne çıkamaz. Çevrenin sağladığı modeller, alıştırma, deneme, destekleme ile kişiye yeni davranışlar kazandırılabilir. Öğrenme olgunlaşma sürecine eklenerek, gelişmeyi daha üst düzeylere çıkarır (Özer ve Özer, 2005).

Öğrenme bir anlamda mevcut kalıtsal potansiyelin uygun çevre koşullarında geliştirilerek yaşantılarla kalıcı hale getirilmesi, zenginleştirilmesi işidir. Kalıtsal olarak müzik yeteneğine sahip bir çocuğa ailesi tarafından alınan bir piyano ve oluşturulan müzik çevresi tek başına yeterli değildir. Bu çocuğun notaları ve piyano çalmayı öğrenmesi gerekir (Tuzcuoğlu, 2005).

Öğrenme genel olarak, yaşantı yoluyla kazanılan kalıcı davranış değişiklikleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak davranış değişikliğinin sadece olumlu yönde değil, olumsuz yönde de oluşabileceği unutulmamalıdır. Başka bir deyişle öğrenme, tekrar ve yaşantısal deneyimler yoluyla edinilen her tür davranış değişimini kapsadığına göre, öğrenmenin istenilen ve istenmeyen iki temel boyutu olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Gerçekte öğrenme, daha çok gereksinim, güdü etkileşimine bağlıdır. Örneğin labirentte aç bırakılan farenin, açlık güdüsüyle harekete geçerek, deneme yanılma yoluyla yiyeceği bulmaya çalışması, kurgulanmış bir problem durumu içinde öğrenmenin doğasını bir ölçüde aydınlatmaktadır. Ne var ki öğrenme kavramı, salt güdülerle açıklanamayacak ölçüde karmaşıktır. Çünkü güdünün öğrenmeye yol açması için, problem durumunun ve çözüm yollarının açık olması gerekmektedir. Öte yandan öğrenmenin, bireyin sadece biyo-fizyolojik güdülerine dayalı bir süreç olmadığı, aynı zamanda onun sosyal ve kültürel koşul ve beklentileri nedeniyle de öğrenme gereksinimi içinde bulunduğu açıktır. Şu halde öğrenme, davranışı anlamada temel bir etkendir (Aydın, 2014).

Davranış, çocuğun basit bedensel edimlerden, uygun cinsiyetle özdeşleşme ve yetişkin standartlarına göre hareketlerini denetlemeye dek uzanan kompleks bir süreçtir. Bu amaçla öğrenme yaşantılarının seçilmesi, hedef davranışlarının belirlenmesi, uygun yöntemlerle işaret ve ipuçlarının verilmesi, dönüt alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Başka bir anlatımla, sistematik bir öğrenme etkinliği, kurgulanmış bir yaşantı kesiti içinde bireyin çevreyle etkileşimde bulunmasına bağlıdır. Kuşkusuz bu etkileşim süreci, rastlantılar yoluyla kendiliğinden oluşan bir düzensizlik içinde yeterince gerçekleşemez. Bu nedenle belli bir problem durumu yaratılmalı ve bu durum bireyin önyaşantıları, zihinsel gelişme ve olgunlaşma düzeyleri gibi gelişim özellikleri ile ilişkilendirilmelidir. Sonuç olarak, seçilmiş ve kurgulanmış yaşantılar yoluyla öğrenmenin gerçekleşmesi, bu amaçla kurulmuş okul sisteminin ve öğretme-öğrenme sürecini yöneten öğretmenlerin sorumluluğundadır (Aydın, 2014).

Bireyin çevresiyle belli düzeydeki etkileşimleri sonucunda davranışlarında meydana gelen değişimler olarak tanımlanan öğrenme, gelişimin olabilmesi için

büyüme ve olgunlaşmanın yanında gerekli olan üçüncü bir kavramdır (Uzman, 2007). Büyüme ve olgunlaşma öğrenmede gereklidir ancak öğrenme büyüme ve olgunlaşmaya yardımcı olan bir faktör değildir (Tuzcuoğlu, 2005). Örneğin; çocuğun parmak kasları kendi başına kaşıkla yemek yiyebileceği olgunluğa ulaşırken, büyüklerin kaşığı nasıl tuttuğunu gözler, kaşığı tutmaya ve kaşıkla yemek yemeye çalışır, kaşığı düşürür, yemeği döker. Bu davranışları ile kaşıkla yemek yemeyi öğrenmeye çalışır. Fakat bu davranışları parmak kaslarının büyümesi ve olgunlaşmasını etkilemez.

1.4 Hazır Bulunuşluk

Olgunlaşma ve öğrenme sonucu kişinin belli davranışları yapabilecek düzeye gelmesidir. Biyolojik olgunlaşmanın yanı sıra, öğrenmeyi gerçekleştirmek ve desteklemek için uygun şekilde düzenlenmiş çevresel faktörleri de içerir. Bu, çocukların bir davranışı öğrenmesi için gereken olgunluğa ulaşmasının yanı sıra yapılacak davranışla ilgili gerekli bilgi ve becerileri de kazanmış olmasını ifade eder. Herhangi bir aracı kullanabilmek için (bisiklet, makas, vb.), gerekli kasların olgunlaşması ve ilgili organlar arasında koordinasyonun sağlanmasının yanında aracın yapısı, nasıl kullanılacağı ve yapılacak işlemler hakkında bilgiye ihtiyaç vardır (Özer ve Özer, 2005).

Hazır bulunuşluk, bir ölçüde olgunlaşma ve yaşla ilgili bir kavramdır. Ancak esasen bireyin sosyal ilgileri, öğrenmeye ilişkin tutumu, güdüsü, zekâ düzeyi ve genel uyarılmışlık hali gibi boyutlarda kavramlaştırılabilir. Buna göre, hazır bulunuşluk yeni bir öğrenme yaşantısının gereklerine uygun kişisel yeterlik ve özelliklerin tümüdür. Örneğin; bir çocuğun yüzmeyi öğrenmesi için bedensel, bilişsel ve duyuşsal gelişiminin yeterli bir düzeye ulaşması gerekir. Başka bir anlatımla, çocuğun yüzme ile ilgili önayaşantı deneyimlerinin olumlu olması, suda bulunmaktan haz duyması ve yeterli bir kas gelişimine sahip olması, eylemin ortaya çıkmasının önkoşuludur. Öğrenme yaşantılarının, öğrencilerin düzeyine uygun olması, kalıcı ve etkin bir öğrenmenin sağlanması açısından zorunludur (Aydın, 2014).

Büyüme ve olgunlaşma öğrenmede önemlidir ancak tek başına yeterli değildir. Bireyin bunu istemesi ve hazır olması gerekir. Hazırlık kelimesi olgunlaşmayı da kapsar ancak olgunlaşma büyük oranda büyümeyi, hazır oluş duygusal istemeyi içerir. Asıl öğrenme, çocuk "öğrenmeye hazır" hale geldikten sonra başlar. Okuma-yazmayı öğrenmek için, çocuğun bir kısım organlarının olgunlaşması yanında, çocuğu buna heveslendirmek ve okuma-yazma alıştırmaları yaptırmak gibi hazırlık çalışmaları da gereklidir. Bu gibi bütün öğrenme durumları için aynı şey söylenebilir (Başaran, 2000).

Olgunlaşma, bireye yaşla birlikte artan yeterlikler sağladığı gibi, öğrenme fırsatları verildiği takdirde bireyin yeni ve daha karmaşık davranışları kazanması için gerekli olan hazır bulunuşluğu da beraberinde getirir. Ancak hazır bulunuşluk, bireyin sadece olgunlaşma düzeyini değil, aynı zamanda, bireyin önceki öğrenmelerini, ilgilerini, tutumlarını, güdülenmişlik düzeyini, yeteneklerini, genel sağlık durumunu da kapsar. Örneğin; bisiklet kullanmak için yeterli hazır bulunuşluk düzeyinde olan bir çocuk;

bisiklet kullanmaya isteklidir, bisikleti kullanmak için gerekli olan kaslar ve diğer organları yeterli olgunluğa erişmiştir, bisikletin nasıl kullanılacağı ile ilgili önkoşul öğrenmelere sahiptir, genel sağlık durumu bisiklete binmesine uygundur (Senemoğlu, 2009).

Çocukta her yetenek için olgunlaşma zamanı farklıdır. Örneğin, yürüme, konuşma, müzik, resim, matematik gibi. Öğrenmeye hazır oluş dönemlerinin iyi bilinmesi eğitimde başarı için önemlidir. Çok erken başlanan eğitim verimli olmadığı gibi, köstekleyici de olabilir. Geç kalınmış bir eğitimle de açık hiçbir zaman kapanmayabilir (Yörükoğlu, 1996).

1.5 Kritik Dönem

Çocuklar, bazı gelişim dönemlerinde ve yaşlarda belli tür öğrenmelere karşı yüksek duyarlık gösterme eğilimindedirler. Çevre etkilerine karşı daha duyarlıdır ve çevrede düzenlenen öğrenme yaşantılarını diğer dönemlerden daha hızla kazanabilirler. Psikologlar bu dönemlere kritik gelişim dönemleri adı vermektedirler. Ana-baba ve öğretmenler, çocukların üst düzeyde gelişimlerini sağlamak istiyorlarsa, bu kritik gelişim dönemlerinde, çocukların belirli yaşantıları geçirmeleri için olanaklar hazırlamalıdır. Örneğin; çocukların başkalarıyla yakın ilişkiler kurabilmesi için, bebeklere yakın, sevecen, sıcak davranılmalıdır. Bu şansı, bebeklere sağlamadaki gecikme, en fazla altı ayı geçtiği takdirde, okul yıllarında sosyal ilişkiler geliştirme yeteneği zayıflayabilir (Senemoğlu, 2009)

Kritik dönem bireylerin yaş ile doğru orantılı olarak belli becerileri kazanma ve öğrenme konusunda avantajlı olduğu dönemdir. Yaşa ve kazanılacak beceriye göre değişik öğrenme durumları için farklı kritik dönemler vardır ve her bir kritik dönem bir önceki evreye göre daha üst düzey bir öğrenmeye hazırlık aşamasıdır (Aydın, 2000). Kazanılması gereken davranışlar ve öğrenmeler ancak o dönemde alınırsa tam yerine oturur. Başka zamanlarda kazanılmaya çalışılırsa aynı hız ve kalitede olmayacaktır. Erken yaşlarda müzik aleti çalmaya başlamak önemlidir. İleriki yaşlarda bu beceri kazanılmaya çalışılırsa zor hatta bazen imkânsız olabilmektedir. Kritik dönem denildiğinde anlaşılması gereken şey, o döneme has bazı özelliklerin öğrenilmesi ya da kazanılması daha kolay olan ve bireyin tam kıvamında olduğu yaş dilimleri anlaşılmalıdır (Tuzcuoğlu, 2005).

Gelişim, biyo-fizyolojik ve sosyo-psikolojik süreçlerin karşılıklı olarak etkileşiminin ürünüdür. Buna göre bireyin belli bir yaşantı deneyimini edinebilmesi için belli bir yeterlik düzeyine ulaşması gerekmektedir. Burada belirleyici etken, zamandır. Gelişim sürecinde bireyler farklı özellikler göstermekle birlikte, zaman değişkenine göre, belli yaş gruplarında ortak kişilik özellikleri de bulunmaktadır. Örneğin bireyin bilişsel, dil ya da ahlâkî gelişiminin kalıtsal ve çevresel değişkenlere göre, bir ölçüde farklı olması doğaldır. Ancak kategorik olarak, normal koşullarda her bireyin yaş değişkenine göre, belli bir gelişme evresine ulaştığı kabul edilmektedir. Gelişimin kritik dönemi olarak tanımlanan bu evrelerde, bireyler belli öğrenme yaşantılarına, bir önceki evreye oranla daha uygun ve hazır konumda bulunurlar. Öğrenme yaşantılarının desenlenmesi ve standardize edilmiş programların hazırlanması,

gelişimin kritik dönemleri kavramı ile ilişkilidir. Bu nedenle öğretmenler ve anne babalar çocukların eğitiminde her kritik dönemin özelliklerine uygun bir öğretme-öğrenme stratejisi benimsemelidir. Örneğin; kas ve kemik gelişiminin yanı sıra, zihinsel açıdan belli bir gelişmişlik düzeyine ulaşamayan çocuğun yürümeyi öğrenemeyeceği bilinmelidir. Aynı şekilde, zihinsel ve sosyal gelişim açısından belli yoksunluklar içinde bulunan çocukların, öğrenmede bazı güçlüklerle karşılaşabilecekleri gözden uzak tutulmamalıdır (Aydın, 2014).

Kritik dönemde, öğrenmenin gerçekleşmesi önemlidir. Kritik dönem atlatıldıktan sonra, uyarıcılara maruz kalma etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesini mümkün kılmaz. Örneğin; ilköğretim çağında okula gitme fırsatı olmayan erişkinin daha sonra öğrenme süresi daha uzun olmakta ve daha zor öğrenmektedir.

Kritik dönemin en belirleyici etkeni zamandır. Bireye belirli zamanlarda belirli davranışları kazandırabilme anne, baba ve öğretmenlerin göstereceği çabaya bağlıdır. Anne, baba ve öğretmenler çocukların eğitimindeki kritik dönemleri bilmek belirli yaşantıları ve öğrenme yaşantılarını ona göre sürdürmek zorundadır.

1.5.1 Gelişimde Kritik Dönemler

Bilindiği üzere yaşamın ilk yılları gelişim açısından oldukça önemlidir. Bu dönemdeki kritik yaş ve durumların neler olduğunun bilinmesi ise gelişimin olumlu gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Knobloch ve Pasamanich, Arnold Gesell'in çalışma ve ölçümlerini geliştirerek, gelişimin ilk beş yılında bazı kritik yaşların varlığını savunmuşlardır. Bu kritik ay ve yaşlar şöyle özetlenebilir:

Birinci yılın ilk üç ayında, bebekler göz kürelerinin hareketini sağlayan "oculomotor" kaslarının kontrolünü kazanırlar. Dört haftalık yeni doğan, başının üstünde asılı duran bir objeyi hemen fark etmez ama obje, çocuğun görme çizgisi üzerinde hareket ettirilirse çocuk onu sınırlı bir alan içinde baş ve göz hareketleriyle izler.

İlk yılın ikinci çeyreğini oluşturan 18. ve 28. haftalarda, başı ve bedenin üst kısmını destekleyen kaslarla, el ve kolların hareketini sağlayan kasların kontrolü kazanılır. Bebek, yastıklarla desteklenmiş olarak oturmaktan hoşlanır ve başını destek olmadan dik tutabilir, bir objeye uzanabilir.

İlk yılın üçüncü çeyreği olan 28. ve 40. haftalar arasında, gövde ve parmaklardaki kontrolün geliştiği görülür. Çocuğun bu evrede başparmağını kullanabilmesi yakalama becerisini geliştirir.

40. ve 52. haftalar arasında, çocukların bacaklarıyla ayaklarını kontrol edebildikleri ve bu evrede destekle ayakta durup yürüyebildikleri görülür. Bacaklar gövdeyi taşıyacak kadar kuvvetlidir ama vücuttaki denge zayıftır. Çocuk rahatça oturabilir, vücudunu döndürebilir ve düşmeden bir yana eğilebilir. Yüzükoyun yataarken oturabilir, yerde sürünerek ilerleyebilir ya da emekleyebilir.

İkinci yılda koşma ve yürüme gelişir, çocuklar küçük ve büyük tuvaletlerini kontrol etmeyi başarırlar. Konuşmaya başlarlar ve kişisel kimliğe sahip olmak isterler.

İki ve üç yaşlarında çocuklar, dili bir düşünce aracı olarak kullanabilirler.

Dördüncü yılda çocuklar gerek kişisel yaşamlarında, gerekse ev ortamlarında daha bağımsız olmaya başlarlar. Dört yaş çocuğunun motor davranışı daha mükemmelleşmiş, her hareket tek başına yapılabilir hale gelmiştir.

Beşinci yılda motor kontrolü olgunlaşmış dil oldukça yeterli bir biçimde ifade edilebilir hale gelmiş ve sosyal uyum görülmeye başlamıştır. Çocuğun hareketleri gelişmiş, dengesi kusursuz hale gelmiştir (Yavuzer, 2001).

Ayrıca ilk çocuklukta iki buçuk ve beş yaş kritik dönemlerdir. İki buçuk yaş dönemi bir geçiş dönemidir. 2,5 yaş dönemi bir dönüm noktası ve sinir döneminin gelişiminde bir ara dönemidir. 2,5 yaş dönemi çocuğunun dengesi tam değildir. En önemli özellik farklı kutuplar arasında yalpalamadır. Yani bu yaş bir aykırılık ve dengesizlik yaşıdır. 5 yaş dönemi bir olgunluk dönemidir. 5 yaş çocuğu 4 yaş çocuğundan değişiktir. 4 yaş çocuğu değişkenlere kaypaktır. 5 yaş çocuğu ise olgun bir yapıdadır. Kısaca 5 yaş çocuğu kendi kendine yeter, sosyaldır, kendinden emindir, şekilci ve uyumludur, rahat ve ciddidir, dikkatli ve kararludur. Nazik bir dosttur. 3 yaş çocuğunun gelişmiş biçimidir.

Son çocuklukta ise 6 ve 10 yaştır. 6 yaşında çocuk 2,5 yaşının olumsuzluklarını gösterir. Değişken yaştır. Bedensel ve patolojik değişmeler dikkat çeker. 10 yaşında düzenli ve huzurludur. Bu yaş elde edilen bilgilerin özümlendiği, toplandığı, dengelendiği ara evredir. 10 yaş çocuğunun günlük gereksinimine, duygusal yaşamına, sosyal gelişimine dikkat edilmelidir (Senemoğlu, 2009; Yavuzer, 2001).

1.6 Gelişim

Gelişim, zaman içinde yapıda, düşüncede veya biyolojik ve çevresel etkilere bağlı olarak insan davranışlarındaki değişimler ve süreklilik olarak tanımlanır. Değişimler genellikle artarak ilerleyen ve birikimsel bir yapıya sahiptir. Örnek olarak; motor gelişim, çocuğun ulaşma, tutma, emekleme ve yürümesine kadar ilerleyen bir yapıda oluşur. Bilişsel gelişimde de çocukluk çağında belirli nesnelere tanımdan başlayan süreç, ergenlik çağında daha çok karmaşık kavramları ve soyut düşünceleri şekillendirme ile devam eder (Bayhan ve Artan, 2004).

Gelişim, organizmanın döllenmeden başlayarak bedensel, zihinsel, dil, duygusal, sosyal yönden, belli koşulları olan, en son aşamasına ulaşıncaya kadar sürekli ilerleme kaydeden değişimdir. Gelişme; olgunlaşma ve öğrenme etkileşimlerinin bir ürünüdür. Gelişim ise süreçtir. Olgunlaşma ve öğrenme olmadan gelişim sağlanamaz. Örneğin; bir çocuğun ağaca tırmanması devinimsel bir gelişmedir. Çocuk kas ve kemikleri yeterli büyüklüğe olgunluğa erişmeden ağaca tırmanmayı öğrenemez. Kas ve kemikleri yeterli olgunluğa eriştikten sonra ağaca tırmanmayı öğrenmemişse de ağaca tırmanma davranışını gösteremez. Demek ki gelişme, olgunlaşma ve öğrenmeyi kapsayan temel bir kavramdır (Senemoğlu, 2009).

Gelişim salt ölçümle ifade edilemeyecek kadar karmaşık ve birçok yapıyı içinde barındıran ve daha önceki oluşumları da içeren bir olgudur. Bundan dolayı gelişim aşamalarını birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Gelişimi; büyüme,

olgunlaşma, öğrenme ve yaşantı sonucunda bireyde görülen düzenli ve sürekli değişiklikler olarak da tanımlamak mümkündür. Ancak bu etkenlerin birbirleriyle etkileşimi sonucunda gelişim meydana gelmektedir (Selçuk, 2001; Tuzcuoğlu, 2005).

Çocuk gelişiminde iki çeşit gelişimsel değişim vardır.

-Nicel değişim (büyüme), boy, ağırlık, sözcük dağarcığı gibi miktar bakımından olan değişikliklerdir. Organizmanın fiziksel gelişimindeki bu sayısal artış büyüme olarak adlandırılır.

-Nitel değişim (olgunlaşma) ise, tıpkı zekânın yapısında meydana gelen değişiklik gibi biraz daha karmaşıktır. Doğal bir sürecin neden olduğu fizyolojik değişiklikler ve yeteneklerdeki niteliksel artış ise olgunlaşma olarak adlandırılır (Bayhan ve Artan, 2004).

KAYNAKÇA

- Acun, S. ve Erten, G. B. (1999). Çocuk Gelişimi. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Aydın, A. (2014). Eğitim Psikolojisi (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, B. (2000). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. (2. Baskı). Bursa: Alfa-Basın Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (2000). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2004). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1992). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Gallahue, D. L. (1982). Understanding Motor Development in Children. New York: John Wiley and Sons.
- McGraw, K. (1994). Developmental Psychology. USA: McGraw-Hill Company.
- Özer, D. S. ve Özer, M. K. (2005). Çocuklarda Motor Gelişim (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Selçuk, Z. (2001). Gelişim ve Öğrenme (8. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, N. (2009). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, S. (2015). Bebeklik döneminde motor gelişim. F. Turan ve A. İ. Yükselen (ed.), Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-1 (2. Baskı), (ss.121-146) içinde. Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Tuzcuoğlu, S. (2005). Gelişimin doğası. B. Aydın (ed.), Gelişim ve Öğrenme (ss.27-65) içinde. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uzman, E. (2007). Eğitim Psikolojisi. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2001). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yörükoğlu, A. (1996). Aile tutumları ve çocuk yetiřtirme. GATA Seminer; Ankara.